

Katrineholms kommun
Verksamhetschef Jörgen Rådeberg
Bildningsförvaltningen
Drottninggatan 19
641 80 Katrineholm

Rektor Jörgen Karlsson
Valla skola
Oppundavägen 15
640 23 Valla

Kvalitetsgranskning i Katrineholms kommun och Valla skola

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har genomfört en kvalitetsgranskning i Katrineholms kommun och en av kommunens grundskolor, Valla skola. Granskningen har gällt skolsituationen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Granskningen har visat på styrkor i verksamheten men också brister och angelägna förbättringsområden. Nedan anges Skolinspektionens krav på åtgärder och rekommendationer för en höjning av verksamhetens kvalitet.

Krav på åtgärder

- Rektor måste se till att åtgärdsprogram utarbetas om det framkommer att en elev är i behov av särskilt stöd. (5 kap 1 § grundskoleförordningen)
- Skolan måste se till att det vid utvecklingssamtal upprättas individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen i alla ämnen som respektive elev får undervisning i. (7 kap. 2 § grundskoleförordningen)

Rekommendationer

- Kommunen och skolan bör ge ökad tillgång till kompetensutveckling för lärare inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- Skolan bör utveckla anpassningen av undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- Skolan bör se till att elever ges möjlighet att, som en del i anpassningen av undervisningen i alla ämnen, använda de alternativa verktyg de behöver.

- Skolan bör utveckla arbetet med särskilt stöd så att sådant stöd i första hand ges inom den ordinarie klassens ram.
- Skolan bör på skolövergripande nivå utveckla arbetet med att följa upp och analysera måluppfyllelsen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- I det kommunövergripande arbetet med uppföljning och utvärdering av verksamheten bör måluppfyllelsen för alla elever belysas.
- Samverkan bör utvecklas ytterligare mellan personalen i Valla skola när det gäller anpassning av undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter, samt mellan skolan, elever och deras vårdnadshavare.

Huvudmannen ska senast den 3 maj 2011 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som har vidtagits inom ovanstående områden. Mer information om detta ges under rubriken Uppföljning.

Skolinspektionens granskning av skolsituationen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi i Katrineholms kommun och Valla skola.

Bakgrund

Skolinspektionen genomför under perioden maj–december 2010 en kvalitetsgranskning av skolsituationen i grundskolan för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Granskningen av Katrineholms kommun och Valla skola ingår i detta projekt.

De metoder och underlag som ligger till grund för detta beslut är dokumentanalyser, intervjuer samt verksamhetsbesök. Den 24 september 2010 intervjuades bildningsförvaltningens verksamhetschef och elevhälsans stödteam. Den 21–23 september 2010 besöktes Valla skola. Intervjuer genomfördes med rektorer, lärare, specialpedagog, speciallärare, elever och vårdnadshavare. Lektionsbesök gjordes i olika årskurser och ämnen.

Syftet med kvalitetsgranskningen är att granska om elever med dyslexi (även benämnt läs- och skrivsvårigheter/dyslexi) får en likvärdig utbildning och möjligheter att nå nationella mål. Läs- och skrivsvårigheter/dyslexi är en form av dold funktionsnedsättning som är relativt vanligt förekommande. Enligt forskning kan det vara associerat med fonologiska svårigheter vilket bl.a. kan innebära problem med att hantera språkljud och att sammankoppla språkljud med bokstavstecken. Detta kan medföra problem med ordigenkänning.¹ De sekundära konsekvenserna av detta kan bli många eftersom det skrivna ordet är en viktig nyckel för kunskapsinhämtningen i så gott som alla ämnen. Vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi lär sig eleverna sannolikt att läsa på samma sätt som andra elever, men det krävs mer tid och en väl fungerande anpassning av undervisningen. Forskning pekar på att det är viktigt att dessa elever

---

¹ Vetenskapsrådet (2007). *Dyslexi – en kunskapsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 2007:2 och Myrberg, M. (red) (2003). *Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter*.

inte bara ges rika möjligheter att läsa, skriva och samtala, de kan också behöva ha tillgång till olika slag av alternativa verktyg.² Det är även betydelsefullt att de undervisas av lärare som har kompetens att möta elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det finns forskning som belyser faktorer som är betydelsefulla vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi men det är oklart vilket genomslag denna kunskap har fått i skolornas arbete.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>). Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i en sammanfattande kvalitetsgranskningsrapport våren 2011.

Beskrivning av skolan

Valla skola är en grundskola med ungefär 260 elever i förskoleklass och årskurs 1–9. Valla skola har två rektorer. En rektor ansvarar för förskoleklass och årskurs 1–3, en för årskurs 4–9. Grundskolorna i Katrineholms kommun är indelade i 12 rektorsområden och Valla skola tillhör Flodafors –Sköldinge -Valla rektorsområde. Inför vårterminen 2011 är en ny rektor rekryterad som ensam ska ha det övergripande ansvaret för hela rektorsområdets skolverksamhet.

Enligt uppgifter från Valla skola är cirka arton procent av eleverna i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Bedömningsområden

Kvalitetsgranskningen inriktas mot sex bedömningsområden som grundas på författningar³ och forskning.⁴ Det är områden som bedöms vara av betydelse för att elever som är i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi ska få en likvärdig utbildning och möjligheter att nå nationella mål.

- 1. Att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.** Här bedöms arbetet med att uppmärksamma elevers läs- och skrivutveckling, kartlägga läs- och skrivsvårigheter samt utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- 2. Den undervisande personalens utbildning och kompetens.** Här bedöms om den undervisande personalen har pedagogisk högskoleutbildning och om de har tillgång till kompetensutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- 3. Anpassning av undervisningen.** Här bedöms om undervisningen anpassas utifrån elevernas förutsättningar och behov. I det ingår även tillgång till alternativa verktyg.

---

² Alternativa verktyg, ibland benämnt kompensatoriska hjälpmedel, kan vara olika former av skriv- och läshjälpmedel som elektroniska böcker, inlästa läromedel, talsyntes och skanner för att få sidor ur läroböcker upplästa, datorprogram för stavningskontroll m.m.

³ 1985 års skollag, Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94), grundskoleförordningen.

⁴ Vetenskapsrådet (2007). *Dyslexi – en kunskapsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 2007:2 och Myrberg, M. (red.) (2003). *Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter*.

4. **Särskilt stöd.** Här bedöms arbetet med att ge särskilt stöd.

5. **Uppföljning, analys och utveckling av verksamheten.** Här bedöms hur kunskapsresultat följs upp och om uppföljning och analys ligger till för grund för beslut om åtgärder som syftar till att utveckla verksamheten och nå en högre måloppfyllelse för eleverna.

6. **Samverkan.** Här bedöms om det bedrivs en samverkan som syftar till att främja elevernas utveckling och lärande.

Motivering till beslutet

1. Att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter

---

Utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas. Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov och, med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper, främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, ska rektorn se till att behovet utreds.⁵

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- skolan uppmärksammar elevers läs- och skrivutveckling och kartlägger läs- och skrivsvårigheter
- utredning görs om det finns anledning att anta att det föreligger läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och att såväl organisations-, grupp- som individnivå då beaktas
- extern expertis anlitas om det behövs kompletterande kompetens vid utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi

---

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det i Katrineholms kommun och Valla skola bedrivs ett arbete med att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. I detta arbete finns det tillgång till såväl intern som extern specialkompetens. Enligt Skolinspektionen kan detta utgöra en utgångspunkt för skolans arbete med att anpassa undervisningen på ett sätt som bidrar till en gynnsam läs- och skrivutveckling för eleverna.

Vid utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi beaktas olika perspektiv, till exempel faktorer på individ- och organisationsnivå. Skolinspektionen ser det som positivt då det ger möjlighet att belysa inte bara elevens styrkor och svårigheter utan också aspekter som rör undervisningens innehåll, metoder och lärandemiljön samt skolans organisation och samlade lärarkompetens.

---

⁵ 1 kap. 2 § och 12 § 1985 års skollag, Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, 5 kap. 1 § grundskoleförordningen.

Skolinspektionens iakttagelser

Katrineholms kommuns skolor arbetar sedan år 2009 efter en plan benämnd "Handlingsplan gällande kartläggning/screening av läs- och skrivförmåga för grundskolan". Handlingsplanen är utarbetad av kommunens speciallärare och specialpedagoger under ledning av den centrala elevhälsans stödteam i Katrineholms kommun.

I handlingsplanen anges vilka kartläggningsmaterial kommunens skolor kan använda: Fonolek⁶ i årskurs 1, H4⁷ i årskurs 2, stavning L⁸ i årskurs 3, DLS⁹ i årskurs 4 och 5 samt LS¹⁰ i årskurs 7 och 8. Dessutom anges att de nationella ämnesproven i svenska i årskurs 3, 5 och 9 kan ge indikationer på läs- och skrivsvårigheter. Den kommunala handlingsplanen beskriver att alla elever ska uppmärksammas så tidigt som möjligt och att intentionen är att det redan i årskurs 1 ska uppmärksammas läs- och skrivsvårigheter. Vidare anges att enskilda skolor kan utforma en egen, lokal handlingsplan för arbetet med att kartlägga elevers läs- och skrivutveckling.

Rektor, speciallärare och specialpedagog anger att kartläggningar av elevernas läs- och skrivutveckling genomförs regelbundet. Det finns en handlingsplan för Valla skolas förskoleklass och årskurserna 1–3 som beskriver hur skolan arbetar med språkutveckling, hur skolan uppmärksammar och förebygger svårigheter med läs- och skrivinläring samt hur skolan arbetar med läs- och skrivsvårigheter. Vid kartläggningsarbetet används DLS i årskurs 1–3. Lärare i årskurs 1–3 använder även LäST¹¹ och God läsutveckling¹². I årskurs 7–9 följer lärare rekommendationer från den kommunala handlingsplanen. Om det framkommer indikationer på läs- och skrivsvårigheter vidtar skolan insatser. Skolans arbete med anpassning av undervisningen och särskilt stöd behandlas i avsnitt 3 och 4.

Skolans speciallärare och specialpedagog analyserar resultat av kartläggningar och redovisar resultaten vid arbetslagsmöten. Resultaten diskuteras och arbetslaget förslår insatser och anpassningar av undervisningen som kan vara lämpliga, exempelvis lästräning enskilt och i grupp och/eller arbete med arbetsmaterial med specialpedagogisk inriktning. Samtliga speciallärare och specialpedagoger träffas regelbundet i ett nätverk som leds av det centrala stödteamet i den kommunövergripande centrala elevhälsan. Även där kan resultat från skolans arbete med kartläggningar diskuteras.

⁶ *Fonolek*, screening av fonologisk medvetenhet ur tre aspekter. För förskoleklass och årskurs 1. Normerat grupprov.(Östersunds kommun)

⁷ *H4*, Lindahls högläsningsprov för årskurs 1-6. Normerat individualprov.(Richard Lindahl, Kungsbacka, egen utgivning)

⁸ *Stavning L*, stavningsprov för årskurs 2-3.(Östersunds kommun)

⁹ *DLS*, *Diagnostiska läs- och skrivprov*. Ljudsäkerhet, rättstavning, ordförståelse, läsförståelse och läshastighet. Från årskurs 1 grundskola – årskurs 1 gymnasium. Normerat grupprov.(Hogrefe/Psykologiförlaget)

¹⁰ *LS*, *Klassdiagnoser i läsning och skrivning*. Diktamen, avläsning (ord och nonsensord), ordförståelse och läsförståelse. För årskurs 7-9 och årskurs 1-2 gymnasium. Normerat grupprov.(Hogrefe/Psykologiförlaget)

¹¹ *LäST*, normerade test i läsning (avkodning) och stavning för åk 1-5. (www.lastester.se)

¹² *God läsutveckling*. Kartläggning av fem dimensioner av läsutveckling. Förskoleklass till årskurs 3-4. Icke normerat.(Natur & Kultur)

Om vidtagna insatser inte ger förväntat resultat genomförs fördjupade kartläggningar av speciallärare eller specialpedagog exempelvis med hjälp av Provia¹³ och ITPA¹⁴. Om det bedöms finnas behov av en fördjupad utredning skrivs en ansökan till kommunens centrala stödteam efter att beslut tagits i möte med vårdnadshavare, personal och rektor. I det centrala stödteamet arbetar psykologer, specialpedagoger, talpedagoger och hörselpedagog. Stödteamets specialpedagoger genomför en pedagogisk kartläggning, enligt vad som framgår i dokument från elevhälsans stödteam. Stödteamet anger att de vill stötta skolorna genom att belysa flera olika perspektiv så att inte bara eleven står i fokus utan hänsyn även tas till bl.a. organisatoriska faktorer. Då stödteamets pedagogiska kartläggningsarbete är färdigt överlämnas ärendet för utredning hos landstingets logopedier i de fall vårdnadshavare efterfrågat det.

Vid tidpunkten för Skolinspektionens granskning anger skolans rektorer och specialpedagog att läs- och skrivsvårigheter vanligen uppmärksammas i årskurs 1 eller 2 och att en eventuell utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi genomförs i årskurs 4-5. Enligt den centrala elevhälsans sammanställning för år 2009 har knappt 40 ärenden inkommit från grundskolor gällande utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

I samtal med rektorer på Valla skola och representanter för centrala elevhälsan uppges väntetiden för en utredning vara sex till nio månader. I avvaktan en utredning fortsätter skolan att vidta insatser för att anpassa undervisningen och vid behov ge särskilt stöd.

Under år 2010 har Bildningsnämnden i Katrineholms kommun tillfört medel motsvarande en specialpedagogtjänst på 40 procent för att hjälpa skolorna att korta handläggningstiden för pedagogiska kartläggningar. Det finns enligt rektorerna och lärare i Vallaskolan, liksom det centrala stödteamet, även en möjlighet att vid behov förkorta utredningstiden genom skolsköterskan gör en anmälan om logopedutredning direkt till landstinget. Det centrala stödteamet gör i dessa fall ingen pedagogisk kartläggning först. Möjligheten att göra en anmälan direkt kan till exempel användas om det i de senare årskurserna uppmärksammas behov av en utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Enligt uppgifter från Valla skola är cirka arton procent av eleverna i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

2. Den undervisande personalens utbildning och kompetens

Kommuner är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. Varje kommun ska se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om

---

¹³ Provia, datoriserade test av grundläggande språkliga färdigheter inom fem områden. Förskoleklass - årskurs 9. Normerade individualprov. (Logopedkonsult AB)

¹⁴ ITPA, Illinois Test of Psycholinguistic Abilities. Test av språkliga processer av bland annat auditiv och visuell förmåga, bestående av 13 deltest. Från 5-12 år. Normerat individualprov. (Hogrefe/Psykologiförlaget)

utbildningen. Rektorn har ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.¹⁵ Forskning visar att information och kunskap om funktionsnedsättningar är en viktig del i personalens kompetens och att elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi undervisas av lärare som har kompetens inom detta område.

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- undervisning ges av personal som har pedagogisk högskoleutbildning
- kompetensutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi ges till lärare

---

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Katrineholms kommun och Valla skola bör ge lärarna ökad tillgång till kompetensutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

I Valla skola har nästan alla lärare pedagogisk högskoleutbildning. Det finns en specialpedagog med specialpedagogisk utbildning, speciallärare med utbildning enligt tidigare utbildningsmodell och personal som har gått specialpedagogiska kurser.

Skolinspektionens iakttagelser

I Valla skola arbetar drygt 30 lärare, ungefär 95 procent av dem har pedagogisk högskoleutbildning. I skolan finns det en specialpedagog med specialpedagogisk utbildning, sju speciallärare med utbildning enligt tidigare utbildningsmodell samt personal som går, eller har gått, olika specialpedagogiska kurser.

Katrineholms kommun har riktat sina kompetensutvecklingsinsatser mot ett specialpedagogiskt fält, enligt uppgift från verksamhetschefen. Nästan trettio lärare deltar under läsåret 2010/11 i kurser med inriktning mot specialpedagogik genom Lärarlyftet. Det finns inte någon kommunal satsning med inriktning mot läs- och skrivsvårigheter/dyslexi men personal i kommunens skoldatatek undervisar lärare och övrig personal i Katrineholms kommun om hur alternativa verktyg fungerar. Det ges också handledning av den kommunala elevhälsans stödteam vid behov. Kartläggning av läs- och skrivsvårigheter och förslag till insatser som en skola kan vidta vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi är områden som kan behandlas i handledningen.

I Valla skola anger lärare att de har fått viss kompetensutveckling riktad mot läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Lärare i förskoleklass och grundskolans årskurser 1–3 har t.ex. fått utbildning i God läsutveckling (se avsnitt 1) och lärare i årskurs 1–6 erbjuds kurser om olika specialpedagogiska arbetsmaterial. Lärare i de senare årskurserna har fått utbildning om alternativa verktyg vid några tillfällen genom personal från kommunens skoldatatek. Kommunens centrala stödteam har vid några tillfällen föreläst i Valla skola om läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och gett förslag till hur lärare kan arbeta med att anpassa undervisningen vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Dessa enstaka fortbildningsinsatser har riktat sig till lärare i de senare årskurserna.

---

¹⁵ 2 kap. 3 och 7 §§ 1985 års skollag, Lpo 94, 2.8 Rektors ansvar.

3. Anpassning av undervisningen

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till de böcker, skrivmaterial, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. Rektorn har ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att de själva ska kunna söka och utveckla kunskaper.¹⁶

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- anpassning av undervisningen görs i alla ämnen
- undervisningen utformas så att eleverna ges goda möjligheter att läsa och skriva olika typer av texter och att samtala om dem
- eleverna ges möjligheter att redovisa uppgifter och kunskap på alternativa sätt
- lärarna samtalar med respektive elev om elevens läs- och skrivutveckling och kunskapsutveckling
- eleverna har tillgång till alternativa verktyg¹⁷

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionens samlade bedömning är att anpassningen av undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi behöver utvecklas i Valla skola. Det finns exempel på att anpassning görs av undervisningen men det sker med varierande frekvens och inte alltid i alla ämnen. Eleverna har till följd av detta begränsade möjligheter att läsa, skriva och samtala om olika typer av texter och att redovisa uppgifter och kunskaper på alternativa sätt i alla ämnen och årskurser. Skolinspektionen vill även framhålla att anpassning av undervisningen i första hand bör ske inom klassens ram, något som inte genomsyrar verksamheten i Valla skola.

Skolinspektionen bedömer vidare att skolan behöver vidta ytterligare insatser så att elever använder de alternativa verktyg de behöver. Att elever använder de alternativa verktyg de behöver ingår som en central del i skolans arbete med att tillgodose alla elevers rätt till en likvärdig utbildning.

Skolinspektionen iakttagelser

Av Skolinspektionens verksamhetsbesök framkommer att undervisningen i Valla skola som helhet domineras av att elever lyssnar till lärargenomgångar för att därefter läsa och/eller skriva med utgångspunkt från läromedel eller lärarstyrda uppgifter. Det finns även inslag av diskussioner där lärare efterfrågar elevernas svar eller åsikter kring frå-

¹⁶ 4 kap. 4 § 1985 års skollag, Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, 2.8 Rektors ansvar.

¹⁷ Alternativa verktyg, ibland benämnt kompensatoriska hjälpmedel, kan vara olika former av skriv- och läshjälpmedel som elektroniska böcker, inlästa läromedel, talsyntes och skanner för att få sidor ur läroböcker upplästa, datorprogram med stavningskontroll m.m.

gor som ställs. Elever i de tidigare årskurserna arbetar företrädesvis med färdighetsträning. Det kan till exempel handla om att läsa en skönlitterär text och sedan besvara frågor till texten. I vissa klasser har eleverna individuella planeringar nedskrivna i sina planeringskalendrar, de läser en bok, t.ex. skönlitterär bok som de själva har valt, och arbetar med olika läs- och skrivuppgifter. Några klassrum är utrustade med Smart Board men Skolinspektionen ser vid klassrumsobservationerna inte exempel på att, eller hur, de används.

Elever i de senare årskurserna har vid de lektioner som har observerats vid granskningen exempelvis arbetat med diskussion kring höstens val, elevernas frågor är då utgångspunkt för lärarens genomgång. Kommunikation präglar även en observerad lektion i svenska då elever övar på olika uttryckssätt i muntlig text med hjälp av inlärning, röst och ögonkontakt. Det genomförs även övningar, parvis eller enskilt, i hur t.ex. ord skapas och hur ändelse används. Eleverna arbetar även med kreativa övningar och att skapa egna ord som en inledning till ett kommande arbetsområde om ordklasser i ämnet svenska.

Anpassning av undervisningen vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi förekommer i liten omfattning, och i varierande grad, vid Skolinspektionens observationer av undervisningen i Valla skola. Exempel på anpassning sker i form av att lärare som läser texter högt och samtalar om innehållet med eleverna för att underlätta förståelsen, genomgångar av hur man skapar nya ord eller behandling av en skönlitterär text. Svåra ord kan förklaras och det finns möjlighet att lyssna på inlästa läromedel i bland annat samhällsorienterande ämnen. Skolinspektionen noterar att det förekommer att eleverna uppmanas att arbeta i grupp och hjälpa varandra när skrivuppgifter ska genomföras.

Lärare anger att det förekommer att det används powerpointbilder vid genomgångar för att texter och bilder ska underlätta förståelsen av innehållet. Lärare kan även uppmana elever i klassen att fotografera av tavlan där läraren har skrivit anteckningar för att elever ska få med sig uppgifter från lektionstillfället. Lärare anger vidare att en del lärare delar ut sina anteckningar i förväg inför genomgångar så att elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi inte ska behöva anteckna själva. Det beskrivs att det finns möjlighet att arbeta med hjälp av hörselskydd för elever i de tidigare årskurserna i de fall en elev önskar en tystare arbetsmiljö, något som Skolinspektionen dock inte ser exempel på under besöket. Lärarna beskriver vidare att det finns så kallade "lightversioner" av läromedel i engelska samt engelsk skönlitteratur av olika svårighetsgrad. Vid vissa laborativa lektioner i naturorienterande ämnen finns det tillgång till två lärare så att elever kan få muntlig handledning och inte enbart behöva förlita sig till skrivna instruktionstexter vid laborationer. Vid redovisning av uppgifter finns det möjlighet att välja olika redovisningsformer en enligt lärarna är det oftast så att alla elever väljer samma redovisningsform. Förlängd provtid och möjlighet att i efterhand muntligt komplettera sina provsvar är andra exempel på anpassning vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi som lärare anger i intervjuer med Skolinspektionen anger.

Det är vanligt att anpassning av undervisningen sker i mindre grupp vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Undervisning ges där vanligen av en speciallärare. Vid Skol-

inspektionens observationer arbetar elever i tidigare årskurser i sin egen takt med ett anpassat material eller till exempel arbetsmaterial där eleven övar läsförståelse med olika svårighetsgrader. Till den läsebok som användes vid den observerade lektionen finns ett material med frågor som ska besvaras. Svårighetsgraden anges med hjälp av olika färger på text-och övningsböcker.

Råd och anvisningar om hur undervisningen bör anpassas, samt elevers eventuella behov av alternativa verktyg, diskuteras på skolan, enligt speciallärare och lärare. I intervju med speciallärare framkommer dock att lärare i de senare årskurser kan vara osäkra på hur anpassning av undervisningen kan genomföras inom den ordinarie klassens ram, inte minst i fråga om användningen av alternativa verktyg.

Elever i de tidigare årskurserna anger vid intervju och samtal att när de deltar i helklassundervisning använder de samma läromedel och material som övriga elever. Eleverna anger att de har möjlighet att "arbeta ifatt" vid en lektion i veckan som kallas Det Du Behöver. Eleverna beskriver vidare att lärare brukar läsa texter högt för att underlätta förståelsen. På nationella ämneprov ges möjlighet till utökad provtid.

Elever i de senare årskurserna beskriver vid intervjun olika bilder av vilka anpassningar som görs. Det finns lärare som anpassar undervisningen men det förekommer också att eleverna får arbeta på samma sätt och med samma material som övriga elever i klassen. När det är laborationer i naturorienterande ämnen deltar det dock vid vissa tillfällen två lärare, en fungerar då som resurslärare. Eleverna anger att om de behöver utökad tid för att avsluta arbetsuppgifter finns det möjlighet att slutföra dem vid det skolan kallade IST-lektioner (individuellt studietid).

Föräldrar anger att anpassning av undervisningen fungerar i vissa ämnen men inte fullt ut. De efterlyser en större aktivitet från skolans sida i arbetet med detta.

På Valla skola finns det tillgång till alternativa verktyg i form av Daisy-spelare, AlphaSmart, fickminne men framförallt datorer med specifika program som tex. Stava Rex. Det finns ett intresse av att använda fickminnen i undervisningen och lärare berättar vid Skolinspektionens besök hur de försöker lära sig att använda detta verktyg i det dagliga arbetet med eleverna. Fickminne anges användas av flera elever i de senare årskurserna. Några elever använder regelbundet AlfaSmart under lektionstid, enligt lärare, men det förekommer inte vid Skolinspektionens observationer. Vid Skolinspektionens besök användes datorer vid enstaka tillfällen men inte t.ex. Daisy-spelare eller fickminne. Vid intervju med elever framkommer att de inte vill använda Daisy-spelare. I intervju med rektorer, lärare och elever poängteras att skolans datorer behöver uppgraderas både vad det gäller hård- och mjukvara.

Vid lärarintervjuer framkommer att lärare uppfattar att alternativa verktyg erbjuds endast om en elev har fått diagnosen dyslexi fastställd. Enligt kommunens verksamhetschef och representanter för den centrala elevhälsan är detta inte nödvändigt.

I samtal med rektorer och lärare i Valla skola framhålls att personal från skoldatateket hjälper till med både utrustning och information om hur alternativa verktyg kan användas.

4. Särskilt stöd

Särskilt stöd ska enligt skollagen ges till elever som har svårigheter i skolarbetet. Sådant stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, ska rektorn se till att behovet utreds. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd ska rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Eleven och elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta när åtgärdsprogrammet utarbetas.¹⁸

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- särskilt stöd ges i alla ämnen
- särskilt stöd i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör
- särskilt stöd kan omfatta insatser på såväl organisations-, grupp- som individnivå
- åtgärdsprogram utarbetas, följs upp, utvärderas samt revideras om vidtagna insatser visar sig vara verkningslösa

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektor måste se till att det utarbetas åtgärdsprogram som uppfyller grundskoleförordningens krav om det framkommer att en elev behöver särskilda stödåtgärder. Vid den tillsyn som Skolverket gjorde år 2004 i Valla skola konstaterades också att detta var ett område som inte fungerande tillfredsställande och behövde åtgärdas. Trots det framkommer det i den nu aktuella kvalitetsgranskningen att brister kvarstår. Detta är inte godtagbart.

Särskilt stöd ges vid behov i de ämnen som eleven får undervisning i. Skolinspektionen bedömer dock att arbetet med särskilt stöd behöver utformas så att det i första hand ges inom ramen för den klass eller grupp som en elev tillhör.

Skolinspektionens iakttagelser

Rektor, lärare, speciallärare och specialpedagog anger att elever i Valla skola kan vid behov få särskilt stöd i de ämnen de får undervisning i. Vanligtvis ges särskilt stöd i svenska, engelska och matematik. Beslut om särskilt stöd fattas av ansvarig rektor.

Särskilt stöd är utformat så att elever går till en speciallärare vid ett till tre tillfällen i veckan. Hos specialläraren arbetar de enskilt eller i grupp. Lärare i årskurserna 7–9 anger att eleverna i ofta går till speciallärare då klassen har svenska eller engelska. Vidare anges det i intervju med lärare att det i årskurs 5 och 6 börjar det bli svårt att motivera eleverna att gå till specialläraren därför att de hellre vill stanna i klassen.

Föräldrar uppger att det särskilda stödet fungerar bättre under hösten 2010 än tidigare då det förekom att insatser inte alltid genomfördes i enlighet med vad som angavs i

¹⁸ 4 kap. 1 § 1985 års skollag, 5 kap. 1 och 5 §§ grundskoleförordningen.

åtgärdsprogrammet och beslut. Elever på skolan anger att det särskilda stödet på skolan utvecklas åt rätt håll och att de får den hjälp de behöver.

Det centrala Stödteamet har utarbetat en guide för skolornas arbete med åtgärdsprogram. Guiden är vid Skolinspektionens besök ännu inte helt förankrad i arbetslagen på Valla skola, men arbetet med det pågår enligt rektorerna.

Vid Skolinspektionens granskning av åtgärdsprogram för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi framkommer att det i Valla skola saknas fullständiga åtgärdsprogram som uppfyller författningarnas krav för några elever, detta trots att de har särskilt stöd. Information om lång- och kortsiktiga mål, samt vilka insatser som ska vidtas för att nå dessa mål, är ofta vagt beskrivna. Det finns åtgärdsprogram som saknar uppgifter om hur och när uppföljning och utvärdering ska göras av insatserna. I de fall uppföljning och utvärderingar har gjorts framgår det inte alltid vilka resultat insatserna har gett. I några åtgärdsprogram framgår det inte om eleven och elevens vårdnadshavare har deltagit i utarbetandet av åtgärdsprogrammet.

Vid Skolverkets tillsyn år 2004 bedömdes det att skolans arbete med åtgärdsprogram var ett område som behövde förbättras. Verksamhetschefen anger att kommunen år 2008 samlade in alla åtgärdsprogram i årskurserna 6, 8 och 9 för att ha som en utgångspunkt i ett utvecklingsarbete med att ta fram gemensamma riktlinjer för kommunens åtgärdsprogram i skolan.

Rektorerna i Valla skola anger att alla åtgärdsprogram följs upp i samband med elevvårdskonferenser och utvecklingssamtal och att det pågår ett utvecklingsarbete på skolan med att samla in alla åtgärdsprogram i syfte att underlätta arbetet med uppföljning och analys. Lärare och speciallärare anger att det är det aktuella arbetslaget som uppmärksammar om det behövs ett åtgärdsprogram. Klassläraren respektive mentor utarbetar då ett åtgärdsprogram med stöd av specialläraren.

5. Uppföljning, analys och utveckling av verksamheten

Huvudmannen för grundskolan har ansvar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen och de bestämmelser som kan finnas i annan lag eller förordning. Rektorn har ett övergripande ansvar för att verksamheten inriktas mot nationella mål och ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas. Läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ska minst en gång varje termin ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i relation till målen i varje ämne som eleven får undervisning i, och sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna.¹⁹

---

¹⁹ 1 kap. 4 och 12 §§ 1985 års skollag, 2 kap. 2 § 1985 års skollag, Lpo 94, 2.8 Rektors ansvar, 7 kap. 2 § grundskoleförordningen.

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- *lärarna bedriver ett kontinuerligt arbete med att följa upp och bedöma elevernas kunskapsutveckling i förhållande till nationella mål*
- *det på skolövergripande nivå görs uppföljning och analys med avseende på måluppfyllelse för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi*
- *åtgärder vidtas för att utveckla verksamheten i syfte att nå en högre måluppfyllelse för dessa elever*

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att elevernas kunskapsutveckling följs upp på lärarnivå i Valla skola men att skolan måste se till att det i samband med utvecklingssamtal alltid upprättas individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen i de ämnen eleverna får undervisning i. De skriftliga omdömena bör vara utformade så att elevernas kunskapsutveckling tydliggörs i förhållande till nationella mål.

Skolinspektionen bedömer vidare att arbetet med att på skolövergripande nivå följa upp måluppfyllelsen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi behöver utvecklas. I det kommunövergripande arbetet med uppföljning och utvärdering av verksamheten bör måluppfyllelsen för alla elever belysas, inklusive elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Sådana underlag bör ligga till grund för beslut om insatser som syftar till att utveckla och förbättra verksamheten.

Skolinspektionens iakttagelser

I Valla skola följer lärarna upp elevernas kunskapsutveckling. Utvecklingssamtal genomförs varje termin med elev och vårdnadshavare då samtal förs om elevens utveckling. Elever anger att de då får veta hur det går för dem i skolan. I samband med detta upprättas individuella utvecklingsplaner.

Skolinspektionen har tagit del av individuella utvecklingsplaner för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det framkommer där att en del elever saknar en individuell utvecklingsplan. När sådana planer finns saknas det i många fall beskrivningar av vilka mål eleven ska uppnå. Uppgifter om vilka insatser skolan ska vidta är ofta otydliga, det kan t.ex. anges att lärare stöttar och hjälper. Skriftliga omdömen saknas i många ämnen och i flera fall framgår det inte hur det skriftliga omdömet är relaterat till nationella mål.

Föräldrar anger att det finns en förhoppning om att det ska fungera bättre under hösten 2010 än tidigare med kontakten kring de individuella utvecklingsplanerna. Tidigare har kontakten med skolan inte alltid fungerat i denna del.

I intervju med rektorerna framkommer att de har kunskap om resultaten för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi i årskurserna 1–6. Resultaten har analyserats över tid och resulterat i en fortbildning för personalen i dessa årskurser. Rektorerna anger även att skolan följer upp insatser vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi i samband med elevvårdskonferenser och att speciallärarna har kunskap om resultaten. Enligt rektorerna behöver det i skolans talas om hur, var och när den specialpedagogiska kompetensen används utifrån perspektivet förskoleklass till årskurs 9. Lärare och speciallärare på

skolan anger att skolövergripande uppföljning och analys av kunskapsutvecklingen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi saknas.

Kommunens resursfördelningssystem bygger på ett grundbidrag till varje skola. Till denna resurs läggs en pedagogisk stödresurs på 0,5 lärartjänst per 27 elever i årskurs 7–9 och 0,5 lärartjänst per 25 elever för förskoleklass och årskurs 1–6. I stödresursen ingår medel för specialpedagogiskt stöd.

På kommunövergripande nivå anges att det finns en generell uppföljning av alla elever men att det inte görs uppföljning och analys av måluppfyllelsen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

6. Samverkan

Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande samt samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet. Vidare ska alla som arbetar i skolan verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärandemiljö. Rektorn har ett särskilt ansvar för att se till att kontakt upprättas mellan skola och hem om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan.²⁰

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- *det finns en samverkan mellan personal, mellan personal och elever och deras föräldrar samt med externa aktörer med specialkompetens i frågor som rör läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Denna samverkan syftar till att främja elevernas utveckling och lärande*

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det bedrivs en samverkan mellan personalen i Valla skola och med den centrala elevhälsan samt externa aktörer med specialkompetens inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Skolinspektionen bedömer dock att samverkan behöver utvecklas ytterligare dels då det gäller samverkan mellan skolan och eleverna och deras vårdnadshavare, dels i skolans arbete med att anpassa undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Skolinspektionens iakttagelser

Verksamhetschefen anger att kommunen, med den centrala elevhälsan som drivande och utvecklande part, arbetar mycket med olika styrdokument och handlingsplaner inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Elevhälsan ansvarar för att, i samverkan med kommunens speciallärare/specialpedagoger, handlingsplaner årligen revideras. Elevhälsan anger att de har ett bra samarbete med skolorna och att detta samarbete är viktigt att värna om och något som har utvecklats. Från att samverkan inledningsvis etablerades med personal från grundskolans tidigare årskurser är nu också personal från de senare årskurserna med i en begynnande samverkan. Elevhälsan och dess nätverk med specialpedagoger från skolorna (se avsnitt 1) träffas fyra gånger per år för samverkan och utveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Elevhälsans

---

²⁰ Lpo 94, 2.2 Kunskaper, 2.4 Skola och hem, 2.6 Skolan och omvärlden, 2.8 Rektors ansvar.

stödteam har också dialog med skolorna om vilka verktyg och metoder som kan främja utveckling och lärande för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Som ett exempel på en sådan samverkan anger stödteamet en utbildning kring ett kartläggningsmaterial (Rydaholmsmetoden) som kom till stånd efter önskemål från personal från Valla skola. Både rektorer och lärare på Valla skola anger att de är nöjda med den hjälp och det stöd de får av elevhälsan och kommunens skoldatatek.

Rektorer och lärare i Valla skola anger att skolan har överlämnandekonferenser tidigt på höstterminen för information i samband med så kallade stadieövergångar. Skolan följer en av kommunen framtagna plan för hur detta ska gå till. Lärarna anger att denna kommunikation fungerar väl men speciallärare uttrycker i intervju en önskan om tydligare uppföljningar vid stadieövergångar.

Speciallärarna på skolan träffas en gång i veckan vilket anges leda till en god samverkan över alla årskurser. Samverkan sker även regelbundet vid arbetsplatsträffar med all personal, arbetslagsträffar och möten i så kallade trygghetsteam som samverkar kring trygghetsfrågor på skolan. Lärarna i de tidigare årskurserna anger att de har en bra samverkan inom arbetslaget men att samverkan mellan de sex olika arbetslagen i skolan behöver utvecklas. Skolans arbete med anpassning och särskilt stöd behandlas i avsnitt 3 och 4.

Lärare på skolan anger att de genom mentorer och klasslärare har en bra samverkan med föräldrar men att denna samverkan behöver utvecklas, något som skolan uppger ha ett särskilt ansvar för. Föräldrar anger att det finns lärare som undervisar elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi som inte har kännedom om vilka dessa elever är och vilka behov de har. De uppfattar att samverkan mellan lärare på skolan behöver utvecklas. I samtal med rektorer anges att skolan har börjat använda sms, hemsida och e-post i syfte att öka kontakterna mellan skola och hem.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 3 maj 2011 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som har vidtagits utifrån myndighetens krav och rekommendationer. Om åtgärder har planerats men ännu inte vidtagits anges en tidplan för planerade åtgärder och vem som är ansvarig för genomförandet.

Redogörelsen skickas per post till:

Skolinspektionen

Att: Dnr 40-2010:119

Jon Torkelstam

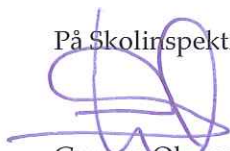
Box 330

581 03 Linköping

eller via e-post: jon.torkelstam@skolinspektionen.se

I ärendets slutliga handläggning har undervisningsråd Anna Löfström och utredare Kathrin Hansson deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Gunnar Olausson
Enhetschef

Jon Torkelstam
Utredare/föredragande